

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 32

Заснований в 1996 році

Рівне – 2005

ББК 74.20**О - 59****УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379**

О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я В З А К Л А Д А Х О С В І Т И : З Б І Р Н И К Н А У К О В И Х П Р А Ц Ь . Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 32. – Рівне: РДГУ, 2005. – 155 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії дошкільної педагогіки, історії педагогіки, методики навчання і виховання дітей дошкільного віку, їх розвитку в сім'ї і дошкільних закладах.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, вихователів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор:**

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний університет „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Нееля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №2 від 30.09.2005 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

6. Пласт підтримуватиме активні зв'язки з українською молоддю за кордоном, таким чином сприяючи розвитку світової української спільноти.

7. Пласт сприятиме міжнародним зв'язкам, щоб відкрити українській молоді світові перспективи, допомогти їй усвідомити своє місце і місце України серед інших держав.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анлдрухів І.О. Західноукраїнські молодіжні товариства "Сокил", "Слuch", "Пласт", "Луг". – Івано-Франківськ, 1992.
2. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття. Нариси політичної історії. – К.: Освіта, 1993.
3. Історія України, Курс лекцій. Ч.1.– К.:Основи, 1991.
4. Старосельський Ю. Велика гра. – Тернопіль, 1995.

Резюме. Стаття посвячена дослідженню теоретических и практических вопросов організації виховного процесу в скаутській організації Пласт. В роботі раскрыты теоретико-методологические положення досліджуемой проблеми, определена методология осуществления исследования виховного процесу в Пласте. Основным методологическим принципом изучения виховного процесу избран системный подход. На его основе рассматриваются структура и компоненты. Структура анализируется на двух уровнях: субъектном (пластуны-дети, пластовые воспитатели, семья) и процессуальном (взаимодействие этих субъектов на основе содержательно-целевого, организационно-деятельного, эмоционально-мотивационного, контрольно-оценочного компонентов).

Ключевые слова: виховний процес, виховання, самовиховання, організація, Пласт, пластуны, пластовые воспитатели, новаци, юнаки, взаємодія, пластовое занятие, программа, пробы, умелости, отношение, система ценностных отношений.

Summary. The article is devoted to the theoretical and practical issues of the educational process organization in Plast. Theoretical basis and the practical state of children's and youths' education in Plast have been investigated. Organizational structure of the educational process in Plast has been investigated and theoretically grounded. Contents, forms and methods of Plast members' education have been examined. Criteria of the educational process efficiency assessing and Plast members' breeding criteria have been worked out. The efficiency of Plast educational methods has been tested experimentally.

Key words: educational process, education, self-education, Plast, Plast members, educators (instructors. Scout guides), newcomers (cubs – an equivalent in the American Scouting), youths, interaction, a Plast exercise, program, tests, skills, historical game set, attitude, valuable attitudes system.

Одержано редакцією 01.09.2005

УДК: 371.4 (73)

Р.Л. СОЙЧУК

КОНТРАСТИ АМЕРИКАНСЬКОЇ СИСТЕМИ ВИХОВАННЯ

Резюме. Стаття присвячена актуальним питанням виховання особистості за рубежем. Проведено аналіз теорії і практики виховання в американській школі. Автор акцентує увагу на концепції виховання, в основі якої лежить система загальнолюдських моральних цінностей та ефективність їхнього впливу на формування особистості.

Ключові слова: США, гуманістичне виховання, зарубіжна школа, концепція, загальнолюдські моральні цінності, особистість, індивідуальність, виховний процес.

Постановка проблеми. Сьогодні в умовах кардинальних змін у соціальному, економічному та політичному житті України постала проблема розбудови національної освітньо-виховної системи. Змінилася система поглядів на виховання як педагогічний процес. Значних змін зазнала й сама філософія виховання.

Особливої актуальності набувають проблеми формування творчої особистості, виховання молоді людини як громадянина на основі оволодіння гуманістичними цінностями, нормами демократичної культури.

Нині ж, коли Україна зайняла своє законне місце серед інших держав, відбувається налагодження більш тісних відносин між нею та іншими країнами, зокрема США. Тому цілком закономірно, що сьогодні ставить перед вітчизняною школою нові вимоги, які відповідали б міжнародному освітньо-виховному рівню. А це у свою чергу зумовлює необхідність поглибленого вивчення досвіду зарубіжних країн. Взаємопроникнення і взаємозбагачення – життєва закономірність, і жодна країна не може ігнорувати впливу міжнародної освіти і здійснювати реформування на власний розсуд. Тому виникає потреба об'єктивного порівняльно-педагогічного вивчення проблеми виховання особистості в розвинутих країнах, насамперед у Сполучених Штатах Америки.

Звичайно, досвід певної зарубіжної школи не може бути механічно повторений та ефективно використаний в умовах іншої держави без урахування суспільно-політичних, релігійних, економічних, національних особливостей.

Проведений нами аналіз теорії і практики виховання у зарубіжній школі дає можливість порівняти їхній досвід з практикою виховної роботи української школи. Тим більше, що на сьогоднішній день виховні системи країн мають спільні й аналогічні проблеми у молодіжному середовищі.

Негативні тенденції сучасного суспільного розвитку стають дедалі стійкішими. Поглиблюється дезорганізація життя сімей, руйнуються морально-етичні норми й традиції.

Тому постає необхідність розвитку об'єктивних можливостей сім'ї, школи, громадськості, підвищення їхнього виховного потенціалу, ціннісних орієнтацій. Актуальним і доцільним є використання ідей, здобутків зарубіжної педагогічної науки з метою подальшого використання в Україні досвіду розвинутих зарубіжних країн з питань виховання молоді, зокрема США [5, 146].

Нині тривають інтенсивні пошуки оптимальних шляхів розв'язання цієї проблеми багатьма вченими, педагогами та науковцями.

Великий внесок у розробку проблем виховання особистості зробили видатні вітчизняні вчені К.Д.Ушинський, Г.Ващенко, С.Ф.Русова, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, М.Г.Стельмахович та ін.

В українській педагогічній науці проблеми виховання розглядаються такими науковцями: О.В.Сухомлинською, І.Д.Бехом, М.Б.Євтухом, В.Г.Кузем, Т.Д.Дем'янюк, С.Г.Карпенчук та ін.

Проблеми реформування зарубіжної системи освіти досліджують провідні російські вчені: А.М.Джуринський, В.Я.Пилиповський, Н.М.Воскресенська, В.П.Лапчинська та ін.

Значний досвід з порівняльної педагогіки й дослідження реформування зарубіжних освітньо-виховних систем нагромадили українські вчені: Б.Ф.Мельниченко, О.І.Локшина, Л.М.Латун, О.Б.Рибак, Л.П.Пуховська, Н.Г.Ничкало та ін.

Усі країни зарубіжжя зіштовхнулися з важливими проблемами, які пов'язані з життям і поведінкою молоді.

У 60-80-ті рр. XX ст. в зарубіжній практиці шкільного виховання виникли новітні тенденції. Особливої уваги заслуговують ті, які пов'язані з гуманістичним вихованням особистості. Прибічники гуманізації освіти А.Маслоу, А.Комбс, К.Роджерс, Ш.Фрідманн та інші, наголошують на бережливому ставленні щодо особистості дитини.

Проблема гуманізації навчально-виховного процесу – актуальна для всієї світової школи і педагогіки, яка зіштовхнулася в останні роки із негативними явищами в молодіжному середовищі: наркоманією, алкоголізмом, злочинністю та ін.

У ці ж роки у західній педагогіці розпочався процес реформування освітньо-виховної системи. Американські науковці виступали за гуманізацію освіти та виховання, зокрема за створення умов для самопізнання особистості, саморозвитку і самоствердження свого „Я”. У багатьох школах активно здійснюється виховання у дусі миру. Це новий напрям виховання у західній школі та педагогіці, який спрямований на гуманізацію відносин, створення атмосфери кооперації, взаєморозуміння та толерантного ставлення до оточення. Школа створює всі сприятливі умови для успіхів у навчально-виховному процесі. У навчальні плани освітніх закладів введено курси “Людина”, “Мотиви поведінки людини”, “Причини і попередження неправильної поведінки” та ін. [3, 24]. Проте ще з 50-х рр. XX ст. у США були розроблені та введені у навчально-виховний процес концепції “підготовки учнів до життя”, курси “підготовка до життєвої кар'єри”, виховання “грамотного споживача”, з особистої безпеки, зі статевого виховання, боротьби із вживанням наркотиків [3, 31].

Упродовж усієї історії в американському суспільстві виховна роль традиційно відводилася сім'ї, школі, церкві й громаді. На сьогодні виховна роль сім'ї знижується, що пов'язано із зайнятістю батьків на роботі, наявністю великої кількості неповних сімей. Церква також утрачає свої функції, хоча все ще здійснює виховний вплив на молодь через систему приватних шкіл, благодійну діяльність тощо. Також в останні десятиліття у зв'язку з постійними внутрішніми міграціями американців роль громади значно зменшилася. Тому американське суспільство, зважаючи на всі ці обставини, звертається за допомогою до школи.

Вивчаючи досвід американської освітньо-виховної системи, ми прийшли до висновку, що ефективний виховний процес проходить належним чином у ті періоди і за таких умов, коли існували ефективні виховні концепції, які базувалися на комплексі моральних цінностей, методів і засобів виховання. Особливу увагу варто звернути на концепцію “виховання характеру” (Character Education), яка мала високу результативність у практиці роботи школи. Зазначена концепція передбачає прищеплення молоді традиційних американських цінностей. Проте інші виховні концепції “розкриття власних цінностей” (Values Clarification Approach), “моральний розвиток” (Moral Development), котрі не мали за своїм змістом комплексу моральних цінностей, значно знизили рівень моральності серед молоді та в суспільстві загалом.

Значної шкоди у питанні виховання молоді, як засвідчують факти, завдало небажання американців подолати культурно-етнічний плюралізм та виробити єдиний для виховання в державній школі комплекс моральних цінностей. На думку науковців, розвиток плюралізму в релігійній сфері та вилучення християнських цінностей з державної школи стало головною причиною росту аморальності в суспільстві й збільшення кількості приватних конфесійних шкіл [2, 32-33].

Вартим уваги є досягнення американської школи – це глибока повага до особистості учня, незалежно від його інтелектуальних, етичних, релігійних чи фізичних особливостей, толерантне ставлення до його думок, поглядів.

Американські науковці радять навчитися “слухати себе”, “бути самим собою”, розуміти іншу людину. Пропонують навчити дитину чинити, діяти відповідно до власних думок і почуттів. І немає ніякого сенсу, спілкуючись з людьми, носити маску, робити вигляд, що ти відчуваєш одне, а насправді – зовсім інше. Тому

важлива роль у виховному процесі відводиться вихователю, котрий повинен допомогти вихованцю віднайти власну природну сутність – добру, вільну, допитливу і толерантну [6, 61].

Американська школа готує з дитини вірного підданого, законотворчого громадянина країни, який повинен сприяти розквіту своєї держави. У школі прагнуть закласти загальнонаціональні цінності. Ключові слова у навчально-виховному процесі – “державна”, “свобода”, “президент”... Одним з основних атрибутів класної кімнати є державний прапор США [1, 36].

Упродовж навчання в школі учневі дають зрозуміти, що в подальшому житті саме він і є володарем своєї долі, і ні держава, ні батьки не мають піклуватися про його життя більше, ніж він це може і повинен зробити сам.

Американські вчителі намагаються вирішувати й етичні проблеми, своїми вчинками і прикладом виховувати чуйність, толерантність. За допомогою спеціальних тренінгів допомагають своїм вихованцям переборювати, переживати стреси, формувати особистісні мотивації та вміння стати лідером. Чільне місце відводиться культурі поведінки. Зокрема у школі пропонуються такі правила поведінки: проявляй повагу до інших, їхніх почуттів, особистості, власності; слухай, коли інші говорять; приходь до школи підготовленим; досягай успіху у своїх справах. Американці порівнюють культуру людини з айсбергом, коли зверху видно одяг і манери, а під водою схована душа, цінності й віра.

Достатньо ефективною є концепція „Освіта з метою національного і глобального виживання”, яка стала державною доктриною, а далі була замінена новітньою концепцією „Виховання в душі миру, демократії, прав людини”.

Американська система виховання не намагається протиставити індивідуальність колективізму. Відповідно до американської концепції виховання, індивід, усвідомлюючи цінність власного “я”, особистої свободи, також повинен визнавати й цінність самого суспільства, в якому живе. Кожен американець повинен гармонійно поєднувати принцип індивідуальності й колективізму. У сфері освіти спостерігається тенденція індивідуалізації поряд із соціалізацією особистості, в основі яких лежать загальнолюдські цінності, такі, як чесність, порядність, терпимість, дисциплінованість, готовність прийти на допомогу, мужність [3, 31].

У програмній концепції „Цілі 2000 року” зазначається про урізноманітнювання програм у напрямі персоналізації, які спиратимуться на ретельну діагностику потреб і проблем учнів.

Філософія, яка панує в американських школах, – „Повір у себе і ти досягнеш усього”, спонукає робити все можливе, щоб бути взірцем, бути першим і кращим.

У США зараз набула популярності ідея створення „доброї держави”, якій і відповідає інший тип школи, головна увага в якій спрямована на співробітництво, на індивідуальний розвиток особистості, а не на змагання. Таке співробітництво існує в так званих альтернативних школах. Об’єднання адміністрації, учителів та учнів у рамках усієї школи представлено як „справедливе суспільство”. Ідея створення „справедливих співтовариств” належить американському психологові Лоуренсу Кольбергу. Він зазначав, що виховання за допомогою просування особистості від нижчих до більш високих ступенів морального розвитку є виховання справедливості в універсальному і загальнокультурному значенні цього слова [4, 68].

Принципи діяльності „справедливого суспільства” – Кластер скул – такі:

- 1) усі проблеми обговорюються на щотижневих зборах співтовариства;
- 2) до органів самоврядування в школі входять представники адміністрації, учителі, батьки й учні;
- 3) усі члени співтовариства укладають угоду про дотримання прав і обов’язків кожного;
- 4) усі члени мають рівні права, зокрема на самовираження, повагу оточення.

Основною формою діяльності Кластер скул стали збори в колі й учнівській раді. Збори проходять один раз на місяць. Під час зборів кожен присутній пише й повідомляє іншим вислів комплементарного характеру для кожного члена зібрання. Такий засіб виховання, вважають американські педагоги, привчає дітей до доброзичливого ставлення один до одного, сприяє усвідомленню того, що будь-яка людина – „це цінність” і в кожного є щось гарне і хороше, що у свою чергу поліпшує взаємовідносини в колективі й підвищує дисципліну [4, 68].

Таким чином, виховна система США відображає особливості її соціально-економічного розвитку і політичної структури, специфіку культурно-історичних і власне педагогічних традицій. Виховній системі властиві такі риси:

- диференціація та індивідуалізація, гуманізація навчально-виховного процесу;
- створення сприятливих умов для самопізнання особистості, саморозвитку, самоствердження свого „Я”;
- прищеплення загальнолюдських моральних цінностей;
- реалізація різноманітних концепцій виховання щодо формування індивідуальності й колективізму;
- введення різноманітних експериментальних програм, форм і видів діяльності у навчально-виховний процес американських шкіл.

На думку науковців, проблеми виховання є актуальними й найважливішими національними питаннями не лише завдяки їх значенню для майбутнього людства, а й тому, що ефективно вирішення педагогічних проблем можливе тільки за умови активної допомоги і підтримки з боку держави. Шкільна реформа повинна стати справою не лише педагогів, батьків, а й усього суспільства загалом.

Отже, є потреба вивчати й аналізувати зарубіжний досвід виховання молоді, порівнювати його з вітчизняною практикою та, уникаючи механічного перенесення, використовувати окремі ефективні елементи для потреб української освітньо-виховної системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Желнок О. Контрасти американської освіти // Нова педагогічна думка. Наук.-метод. журнал. – 2003. – № 3-4. – С.31-38.
2. Жуковський В.М. Американський досвід морально-етичного виховання для української школи // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. Збірник наукових праць. – Рівне, 2003. – С.31-34.
3. Максимюк С.П., Остапчук М.В. Актуальні проблеми зарубіжної педагогіки. Навч.-метод. посібник. – Рівне: РДП, 1999. – 48 с.
4. Сорока Г.І. Сучасні виховні системи та технології: навч.-метод. посіб. для керівників шкіл, вчителів – Харків, 2002. – 128 с.
5. Фінчук Г.В. Теоретична сутність питання сімейного виховання в зарубіжній педагогіці // Психолого-педагогічні основи гуманізації і навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. Збірник наукових праць. – Рівне, 2003. – С.146-150.
6. Джуринский А.Н. Реформы зарубежной школы. Надежды и действительность. – М.: Знание, 1989. – 80 с.

Резюме. *Статья посвящена актуальным вопросам воспитания личности за рубежом. Проанализированы теории и практика воспитания в американской школе. Автор акцентирует внимание на концепциях воспитания, в основе которых лежит система общечеловеческих моральных ценностей и эффективности их влияния на формирование личности.*

Ключевые слова: *США, гуманистическое воспитание, зарубежная школа, концепция, общечеловеческие моральные ценности, личность, индивидуальность, воспитательный процесс.*

Summary. *The article is dedicated to topical questions of personality upbringing abroad. The analysis of theories and practices of upbringing in an American school has been done. The author accents the attention on the upbringing concepts at the heart of which there is a system of common to all mankind moral valuable and efficiency of their influence on the personality formation.*

Key words: *USA, humanistic upbringing, foreign school, conception, common to all mankind moral valuable, personality, individuality, pedagogic process.*

Одержано редакцією 01.09.2005

УДК: 37. 032 – 053. 6

Н.С. ТИМОЩУК

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ

Резюме. *В статті розкривається проблема оновлення змісту та організації процесу особистісно орієнтованого виховання старшокласників у позакласній роботі. Пріоритетне місце при цьому належить апробації цільової творчої програми розвитку і становлення особистості старшокласника та структурно-логічної моделі особистісно орієнтованого виховання старшокласників у процесі позакласної роботи.*

Ключові слова: *особистісно орієнтоване виховання, зміст особистісно орієнтованого виховання, цільова творча програма розвитку і становлення особистості старшокласника, структурно-логічна модель, позакласна робота.*

Постановка проблеми. Сучасна психолого-педагогічна наука і виховна практика, вдосконалюючи процес формування і розвитку особистості, пов'язують його із особистісно орієнтованим підходом, що суттєво гуманізує позакласну діяльність старшокласників, наповнює її високим духовно-моральним змістом.

Психологічні засади особистісно орієнтованого виховання розкриваються у працях Б. Г. Ананьєва, Л.С.Виготського, Т.Я.Гальперіна, І.С.Кона, Г.С.Костюка, О.Ф. Лазурського, О.М.Леонтьєва, В.А.Петровського, С.Л.Рубінштейна та інших. У них предметом дослідження є унікальна особистість – активний, свідомий суб'єкт, який відповідає за своє життя і прагне до втілення моральних ідеалів; потребує суб'єкт-суб'єктних зв'язків з іншими людьми, відчуває необхідність самовдосконалення, шукає сенс свого життя.

Особистісно орієнтований підхід лежить в основі психолого-педагогічних досліджень К.О.Абульханової-Славської, І. Д. Беха, Г. О. Балла, В.В.Рибалки. І. Д. Беха виділив ряд інваріантів як усталених і незмінних наукових вимог, на основі яких реалізується особистісно орієнтований підхід до виховання учнівської молоді, визначив психологічні закономірності та принципи особистісно орієнтованого виховного процесу, розкрив наукову сутність технології інтимно-особистісного спілкування вихователя і вихованця.

Принципово новий підхід до виховання започаткували у вітчизняній педагогіці кінця ХХ – початку ХХІ століття праці В. О. Білоусової, М.Й.Боришевського, О.І.Вишневського, С. У. Гончаренка, Т. Д. Дем'янюк, І. А. Зязюна, О.В.Киричука, О.М. Пехоти, С. І. Подмазіна, О. В.Сухомлинської, К.І.Чорної та інших. У їхніх дослідженнях пріоритетний перехід до „суб'єкт-суб'єктної” взаємодії передбачає ставлення до вихованця як до особистості, самосвідомого і відповідального суб'єкта власного розвитку і виховання. М.К.Богданова, В.В.Бучківська, А. А. Вірковський, К.Г.Дорошенко, Л.А.Шульга спрямовують свій пошук на створення

ЗМІСТ

<i>Переднє слово ректора РДГУ Постоловського Р.М.</i>	3
<i>Дем'янюк Т.Д.</i> Інноваційна діяльність кафедри теорії і методики виховання	4
<i>Лісова С.В.</i> Сучасні тенденції модернізації національних систем освіти: пошук і перспектива	13
<i>Безкорвайна О.В.</i> Гуманістичні ціннісні орієнтири як основа формування толерантної особистості сучасного підлітка	17
<i>Хамедюк Н.С.</i> Актуальні проблеми виховання гуманістично спрямованої особистості учня на принципах педагогіки толерантності	23
<i>Рабченюк Т.С.</i> Особливості виховання обдарованої дитини в сучасному навчальному закладі	27
<i>Матюхіна Н.В.</i> Розвиток творчої обдарованості учнів у процесі навчально-виховної діяльності вчителя	32
<i>Дем'янюк Б.П.</i> Формування наукового світогляду школярів при викладанні фізики у сучасній школі	36
<i>Дем'янюк Т. Д., Камінська Є. І.</i> Духовно-моральний розвиток особистості учня в умовах діяльності української національної „школи – родини”	39
<i>Черній А.Л.</i> Організаційно-педагогічні засади виховного процесу в організації пласт	44
<i>Сойчук Р.Л.</i> Контрасти американської системи виховання	46
<i>Тимошук Н. С.</i> Оновлення змісту та організації процесу особистісно орієнтованого виховання таршокласників у позакласній роботі	49
<i>Пилипей О.В.</i> Використання інтерактивних методик в навчально-виховній роботі вчителя-словесника	54
<i>Назаренко Г.А.</i> Культура міжетнічних відносин старшокласників: результати констатуючого етапу ксперименту та завдання виховної діяльності	58
<i>Чернишина В.М.</i> Формування ціннісних орієнтацій в системі діяльності педагогічного колективу	63
<i>Кириленко С.В.</i> Громадянська відповідальність як показник сформованості культури здоров'я	67
<i>Косарєва Н.І.</i> Формування духовності особистості на засадах цінностей українського народу	70
<i>Павелків О.М.</i> Формування в учнів інтересу до підприємницької діяльності у процесі оволодіння економічним розрахунком	73
<i>Павелків Р.В.</i> Експериментальне вивчення особливостей самостійності сучасних молодших школярів	76
<i>Оржеховська В.М.</i> Превентивна педагогіка – наука пізнання	80
<i>Левківський М.В.</i> Соціальна зрілість старшокласників (підходи до формування)	85
<i>Нечипорук Л.І.</i> Формування ноосферної моральної позиції старшокласників	87
<i>Кукалець М.В.</i> Дидактичні аспекти підготовки учнів до засвоєння навчального матеріалу	91
<i>Гавлітіна Т.М.</i> Завдання і зміст національно-патріотичного виховання підлітків в позашкільних навчальних закладах	95
<i>Кособуцька Г.П.</i> Кредитно-модульна система: завдання, пошук, результати у вищому навчальному закладі	98
<i>Наумчук Г.І.</i> Духовність і формування особистості майбутнього вчителя	103
<i>Дупак Н.В.</i> Зарубіжний досвід розробки стандартів професійної освіти	107
<i>Красовська О.О.</i> Естетична освіта студентів педагогічного факультету	113
<i>Крижановська Т.І.</i> Шляхи оновлення професійної підготовки музикантів-педагогів у курсі “історія музики”	116
<i>Петренко О.Б.</i> Громадянська спрямованість діяльності українських просвітителок кінця ХІХ – початку Х ст.	119
<i>Федорченко Т.Є.</i> Проблеми ненасильства в контексті дитячої безпритульності	122
<i>Габора Л.І.</i> ВІЛ/СНІД як чинник погіршення репродуктивного здоров'я неповнолітніх	125
<i>Піддубник В.Г., Якимчук С.Н.</i> Основи роботи з вокальним ансамблем	128
<i>Graca Tadeusz</i> Etapy kształtowania umiejętności w kształceniu zawodowym	132
<i>Рабченюк Т.С.</i> Індивідуальне навчально-дослідне завдання як вид самостійної роботи студента творчого характеру	135
<i>Ціпан Т.С.</i> Громадське виховання в умовах дитячо-юнацького руху: історичний аспект	141
<i>Якимчук М.Ю.</i> Особливості навчання і виховання обдарованих дітей	148
<i>Відомості про авторів</i>	152

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 32

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника *Дем'янюк Т.Д.*

Відповідальний за підготовку збірника до видання *Янцур М.С.*

Технічний редактор *Кравчук В.Ю.*

Комп'ютерна верстка *Лазарчук В.В.*

Здано до набору 12.09.2005 р. Підписано до друку 30.09.2005 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 22,86. Обл. вид. арк. 23,19. Замовлення № 1/6. Наклад 120

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет,
кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 32. – Рівне:
РДГУ, 2005. – 155 с.**

ISBN 966 – 7281 – 08 – 3.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем педагогіки, дидактики, історії педагогіки, теорії і методики виховання дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20